

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Αναφορικές προτάσεις στα Νέα Ελληνικά

Αναφορικές λέγονται οι προτάσεις που εισάγονται (αρχίζουν) με αναφορικές αντωνυμίες (παραδ. 1, 2, 3) ή αναφορικά επιρρήματα (παραδ. 4), π.χ.

1. Είναι μολυσμένος ο αέρας **που** αναπνέουμε.
2. Είναι μολυσμένος ο αέρας **τον οποίο** αναπνέουμε.
3. **Όποιος** αναπνέει το μολυσμένο αέρα αρρωσταίνει.
4. **Όπου** ο αέρας είναι μολυσμένος, οι άνθρωποι υποφέρουν.

Ανάλογα α) με τον τρόπο που εισάγονται και β) με τη χρήση τους χωρίζονται σε:

α) αναφορικές ονοματικές επιθετικές (παραδ. 1, 2)

β) αναφορικές ελεύθερες ονοματικές (παραδ. 3)

γ) αναφορικές ελεύθερες επιρρηματικές (παραδ. 4)

Ως οδηγό μπορούμε να έχουμε τον παρακάτω πίνακα:

		ονομασία	εισάγονται με	παραδείγματα
αναφορικές	ονοματικές	αναφορικές ονοματικές επιθετικές	αναφορική αντ. ο οποίος, -α, -ο αναφορικό συμπληρωματικό δείκτη που	Είναι μολυσμένος ο αέρας τον οποίο αναπνέουμε. Είναι μολυσμένος ο αέρας που αναπνέουμε.
		αναφορικές ελεύθερες ονοματικές	αναφορικές αντ. όποιος, όποια, όποιο όσος, όση, όσο οποιοσδήποτε, οποιαδήποτε, οποιοδήποτε οσοσδήποτε, οσηδήποτε, οσοδήποτε οτιδήποτε ό,τι	Όποιος αναπνέει το μολυσμένο αέρα αρρωσταίνει. Διάβαζα όση ώρα σε περίμενα. Οτιδήποτε πεις, είναι εις βάρος σου. Ό,τι πεις, είναι εις βάρος σου.
	επιρρηματικές	αναφορικές ελεύθερες επιρρηματικές	αναφορικά επιρ. όπου, όποτε, όπως, όσο, οπουδήποτε οποτεδήποτε	Όπου ο αέρας είναι μολυσμένος, οι άνθρωποι υποφέρουν Όποτε φύγετε, ειδοποιήστε με. Όπως μου φέρεσαι, θα φέρομαι. Φάε όσο θες. Ψάξαμε οπουδήποτε φανταστείς. Οποτεδήποτε πάτε, θα έρθω κι εγώ.

Αναφορικές επιθετικές προτάσεις

Αναφορικές επιθετικές λέγονται οι προτάσεις που εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες:

α) **ο οποίος, η οποία, το οποίο**

β) **που**

και χρησιμοποιούνται ως **επιθετικός προσδιορισμός** ενός ουσιαστικού, π.χ.

1. Είναι μολυσμένος ο αέρας **που** αναπνέουμε.
 2. Είναι μολυσμένος ο αέρας **τον οποίο** αναπνέουμε.
- Στον καθημερινό λόγο χρησιμοποιούμε κυρίως τον **που** ενώ την αντωνυμία **ο οποίος** σε πιο επίσημο λόγο.
 - Μπορούμε να αντικαταστήσουμε τον **που** με την αντωνυμία **ο οποίος, -α, -ο**, π.χ.

Η Ευρώπη είναι σαν ένας κήπος **που** συγκεντρώνει τα πιο διαφορετικά λουλούδια, τα πιο αταίριαστα χρώματα. Κάθε φορά **που** περνούμε τα σύνορα μιας ευρωπαϊκής χώρας, αισθανόμαστε πως όλα αλλάζουν τριγύρω μας, όχι μόνο η γλώσσα και οι κοινωνικές συμβάσεις, μα κι ο αέρας **που** αναπνέουμε, κι η ουσία της γης **που** πατούμε, κι ο χαρακτήρας των ανθρώπων **που** συναντούμε.

Η Ευρώπη είναι σαν ένας κήπος **ο οποίος** συγκεντρώνει τα πιο διαφορετικά λουλούδια, τα πιο αταίριαστα χρώματα. Κάθε φορά **κατά την οποία** περνούμε τα σύνορα μιας ευρωπαϊκής χώρας, αισθανόμαστε πως όλα αλλάζουν τριγύρω μας, όχι μόνο η γλώσσα και οι κοινωνικές συμβάσεις, μα κι ο αέρας **τον οποίο** αναπνέουμε, κι η ουσία της γης **την οποία** πατούμε, κι ο χαρακτήρας των ανθρώπων **τους οποίους** συναντούμε.

- Αρκετά συχνά κάνουμε λάθος χρησιμοποιώντας τον **που**, κινδυνεύοντας να δημιουργηθούν παρανοήσεις, όπως στο επόμενο παράδειγμα:

Ο άνθρωπος **που** **φάγαμε** χτες είναι γιατρός.
Αν πούμε έτσι την πρόταση, τότε μπορεί κάποιος να καταλάβει ότι φάγαμε τον άνθρωπο!
Είναι προτιμότερο να πούμε την πρόταση χρησιμοποιώντας:
α) το **που** προσθέτοντας και το επίρρημα **μαζί**
β) την αντωνυμία **ο οποίος**, δηλ.
Ο άνθρωπος **που** **μαζί** του φάγαμε χτες είναι γιατρός.
Ο άνθρωπος **με τον οποίο** φάγαμε χτες είναι γιατρός.

- Μερικές φορές η αναφορική αντωνυμία **ο οποίος**, **-α**, **-ο** είναι συμπλήρωμα μιας **προθετικής φράσης**, π.χ.

1. Η Ελένη **από την οποία** υπέφεραν οι Αχαιοί.
2. Η Ελένη **με την οποία** έφυγε ο Πάρις.
3. Η Ελένη **για την οποία** πολέμησε ο Μενέλαος.
4. Η Ελένη **στην οποία** έδωσε το μήλο ο Πάρις.

- Η αναφορική φράση μπορεί να βρίσκεται και μέσα σε μια επιρρηματική φράση, π.χ.

1. Η Ελένη **κοντά στην οποία** καθόσυνα.
2. Η Ελένη **δίπλα στην οποία** καθόσυνα.

Αναφορικές επιθετικές περιοριστικές και αναφορικές επιθετικές μη περιοριστικές.

Οι αναφορικές επιθετικές προτάσεις άλλοτε δίνουν μια πληροφορία που είναι απαραίτητη ή που βοηθάει τον ακροατή / αναγνώστη να καταλάβει καλύτερα το νόημα, οπότε λέγονται **περιοριστικές**, κι άλλοτε δίνουν μια επιπλέον πληροφορία η οποία δεν είναι απαραίτητη, οπότε λέγονται **μη περιοριστικές**. Ας το δούμε με παραδείγματα.

1ο παράδειγμα:

Έστω ότι βγαίνει ο διευθυντής του σχολείου στην πρωινή συγκέντρωση και λέει:

Ο μαθητής να έρθει στο γραφείο μου.

Είναι σαφές ότι δεν καταλαβαίνει κανείς ποιος μαθητής πρέπει να πάει στο γραφείο του διευθυντή, γιατί οι πληροφορίες που έδωσε ο διευθυντής είναι λιγοστές. Αν όμως πει την πρόταση:

Ο μαθητής που έσπασε το παράθυρο να έρθει στο γραφείο μου, τότε καταλαβαίνουμε αμέσως ποιος μαθητής πρέπει να πάει στο γραφείο του διευθυντή. Συνεπώς, η αναφορική επιθετική πρόταση είναι **περιοριστική**, γιατί έδωσε μια πληροφορία απαραίτητη.

2ο παράδειγμα:

Έστω ότι μπαίνει ο διευθυντής του σχολείου στην τάξη και λέει:

Το θρανίο είναι πολύ βρόμικο.

Έτσι όπως τα είπε ο διευθυντής δεν καταλαβαίνουμε ποιο θρανίο απ' όλα είναι βρόμικο. Αν όμως έλεγε:

Το θρανίο στο οποίο κάθονται η Ελένη και ο Πάρις είναι πολύ βρόμικο, τότε σίγουρα θα καταλαβαίναμε για ποιο θρανίο μιλούσε. Συνεπώς, η αναφορική επιθετική πρόταση είναι **περιοριστική**, γιατί έδωσε μια πληροφορία απαραίτητη.

3ο παράδειγμα:

Έστω ότι βγαίνει ο διευθυντής του σχολείου στην πρωινή συγκέντρωση, για να ανακοινώσει τα αποτελέσματα του ενδοσχολικού διαγωνισμού ποίησης και λέει:

Η μαθήτρια Ελένη Παπαθανασίου της Γ' τάξης κέρδισε το πρώτο βραβείο στον διαγωνισμό ποίησης.

Όλοι καταλαβαίνουμε ποιος κέρδισε το α' βραβείο και δε χρειαζόμαστε καμιά επιπλέον πληροφορία. Αν όμως έλεγε:

Η μαθήτρια Ελένη Παπαθανασίου της Γ' τάξης, που κατάγεται από την Κέρκυρα, κέρδισε το πρώτο βραβείο στον διαγωνισμό ποίησης. Στη δεύτερη περίπτωση ο διευθυντής έδωσε με την αναφορική πρόταση μια πληροφορία που δεν ήταν απαραίτητη.

Συνεπώς, η αναφορική επιθετική πρόταση είναι **μη περιοριστική**.

4ο παράδειγμα:

Έστω ότι η μαθήτρια Ελένη λέει στους γονείς της την πρόταση:

Ο καθηγητής Παπαθανασίου είναι απαίσιος.

Προφανώς οι γονείς της Ελένης κατάλαβαν αμέσως την πρόταση και δε χρειαζόνταν καμιά επιπλέον πληροφορία. Αν όμως έλεγε η Ελένη:

Ο καθηγητής Παπαθανασίου, που σπούδασε στο Α.Π.Θ., είναι απαίσιος. Με την πρόταση που είπε η Ελένη διαπιστώνουμε ότι η πληροφορία που έδωσε με την αναφορική πρόταση δεν ήταν απαραίτητη. Συνεπώς, η αναφορική επιθετική πρόταση είναι **μη περιοριστική**.

Η διαφορά ανάμεσα στην περιοριστική και την μη περιοριστική φαίνεται και από τον τρόπο που τη λέμε. Όταν λέμε μια πληροφορία που δεν είναι απαραίτητη, δηλ. όταν λέμε μια **μη περιοριστική**, χαμηλώνουμε λίγο τον τόνο της φωνής μας ή κάνουμε μια μικρή παύση. Γι' αυτό και στο γραπτό λόγο χωρίζουμε την **μη περιοριστική** με κόμμα.

Πολύ συχνά χρησιμοποιούμε μια επιθετική περιοριστική μαζί με μια επιθετική μη περιοριστική, π.χ.
Το βιβλίο **που μου χάρισε ο Γιώργος**, και **που το αγόρασε από το βιβλιοπωλείο της γειτονιάς του**, είναι πολύ καλό!
Η πρώτη αναφορική επιθετική είναι **περιοριστική**, γιατί μας δίνει μια απαραίτητη πληροφορία, ενώ η δεύτερη είναι **μη περιοριστική**, γιατί η πληροφορία που μας δίνει δε χρειάζεται.

Οι ελεύθερες αναφορικές ονοματικές προτάσεις

Οι ελεύθερες αναφορικές **ονοματικές** εισάγονται με τις αναφορικές **αντωνυμίες**:

όποιος, όποια, όποιο
όσος, όση, όσο
ότι
οποιοσδήποτε, οποιαδήποτε, οποιοδήποτε
οσοσδήποτε, οσηδήποτε, οσοδήποτε
οτιδήποτε, οτιδήποτε, οτιδήποτε

Εξαρτώνται από ένα ρήμα και χρησιμοποιούνται ως:

α. **υποκείμενο**, π.χ.
Όποιος θέλει ας φύγει.
Οτιδήποτε πεις είναι σε βάρος σου.

β. **αντικείμενο**, π.χ.
Πήραμε **ότι βρήκαμε μπροστά μας**.
Φώναζε με τα ονόματά τους **όσους είχαν δηλώσει συμμετοχή**.

γ. **κατηγορούμενο**, π.χ.
Στην Ελλάδα είσαι **ότι δηλώσεις**.

δ. **προσδιορισμός**, π.χ.
Διάλεξε τα ροδάκινα, **όσα είναι σάπια**, και πέταξέ τα. (τα σάπια ροδάκινα)
Κάθε κομμάτι γνώσης, **οσοδήποτε μικρό είναι**, αποτελεί μέρος μιας ολότητας.

Οι ελεύθερες αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις

Οι ελεύθερες αναφορικές **επιρρηματικές** εισάγονται με τα αναφορικά **επιρρήματα**:
όπου, οπουδήποτε, όποτε, οποτεδήποτε, όσο, οσοδήποτε, όπως (όχι όμως και με το οπωσδήποτε).

Εξαρτώνται από ένα ρήμα και εκφράζουν επιρρηματικές σημασίες, π.χ.

χρόνο: Θα πάμε **όποτε θέλουμε**.
τρόπο: Κοιμήσου **όπως θέλεις**.
τόπο: Πάμε **όπου θέλεις**.
ποσό: Φάε **όσο θέλεις**.

Το **οπωσδήποτε** που σημαίνει «με κάθε τρόπο», «σε κάθε περίπτωση» δεν εισάγει αναφορικές προτάσεις, π.χ.
Θα σας περιμένω **οπωσδήποτε**.
Θα περάσουμε **οπωσδήποτε**.

Τα σύνθετα με το -δήποτε δεν είναι απαραίτητο να εισάγουν πάντα αναφορικές προτάσεις. Μπορεί να χρησιμοποιούνται και ως αντωνυμίες ή ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί, π.χ.
Δεν μπορείς να απευθυνθείς σε **οποιονδήποτε**.
Ας είναι **οποιαδήποτε** άλλη δουλειά εκτός από αυτήν.
Μπορούμε να συναντηθούμε **οπουδήποτε**.

Ασκήσεις

Βαθμός δυσκολίας: * = απλή, ** = δύσκολη, *** = αρκετά δύσκολη

Να βρεθεί το είδος των αναφορικών προτάσεων [\[W\]](#)

Να βρεθεί το είδος των αναφορικών προτάσεων [\[W\]](#)

Να βρεθεί το είδος των αναφορικών προτάσεων [\[W\]](#)

Να βρεθεί ως τι χρησιμοποιούνται οι αναφορικές ελεύθερες ονοματικές προτάσεις [\[W\]](#)

Βιβλιογραφία

- Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α', Β' Γ' Γυμνασίου, Σωφρόνης Χατζησαββίδης - Αθανασία Χατζησαββίδου, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Έκδοση Α, 2011
- Νεοελληνική Γραμματική, Μανόλης Τριανταφυλλίδης, ΟΕΣΒ, Αθήνα, 1941
- Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσας, David Holton - Peter Mackridge - Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton, Πατάκης, Αθήνα, 1999
- Γραμματική της Νέας Ελληνικής, Χρ. Κλαίρης - Γ. Μπαμπινιώτης, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2005

- 📖 Γραμματική Ε, Στ Δημοτικού, Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton - Μιχ. Γεωργιαφέντης - Γεώργιος Κοτζόγλου - Μαργαρίτα Λουκά, ΟΕΔΒ, Αθήνα
- 📖 Εφαρμοσμένη Γραμματική της Δημοτικής και Συντακτικό, Γιάννη Β. Παπαναστασίου, Αθήνα, 1989
- 📖 Συντακτικό της Νέας Ελληνικής, ΟΕΔΒ, Αθήνα, 1996, κα' έκδοση
- 📖 Νεοελληνική Γλώσσα Γ' Γυμνασίου, Γιάννης Παπαθανασίου, εκδ. Χαζτηθωμά, Θεσσαλονίκη, 2006

© Γιάννης Παπαθανασίου